

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 28 februari 2013*

”Samfund för revisorer — Föreskrifter om obligatorisk fortbildning för revisorer —
Artikel 101 FEUF — Företagssammanslutning — Konkurrensbegränsning — Skäl —
Artikel 106.2 FEUF”

I mål C-1/12,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Tribunal da Relação de Lisboa (Portugal) genom beslut av den 15 november 2011, som inkom till domstolen den 3 januari 2012, i målet

Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas

mot

Autoridade da Concorrência,

ytterligare deltagare i rättegången:

Ministério Público,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta samt domarna G. Arestis, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (referent) och J. L. da Cruz Vilaça,

generaladvokat: P. Mengozzi,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 13 december 2012,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas, genom D. Abecassis, L. Vilhena de Freitas och R. Leandro Vasconcelos, advogados,
- Ministério Público, genom F. de Jesus Marques de Oliveira, procuradora-geral adjunta,

* Rättegångsspråk: portugisiska.

- Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, i egenskap av ombud, biträdd av M. Caldeira, advogada,
- Italiens regering, genom G. Palmier, i egenskap av ombud, biträdd av F. Varrone, avvocato dello Stato,
- Nederländernas regering, genom C. Wissels, i egenskap av ombud,
- Polens regering, genom B. Majczyna och M. Szpunar, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom N. Khan, L. Parpala och P. Guerra e Andrade, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 56 FEUF, 101 FEUF, 102 FEUF och 106 FEUF.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (Samfundet för revisorer) (nedan kallat OTOC) och Autoridade da Concorrência (konkurrensmyndigheten) (nedan kallad AdC). Målet rör bland annat frågan huruvida föreskrifterna om utbildningspoäng (Regulamento da Formação de Créditos, *Diário da República*, andra serien, nr 133, av den 12 juli 2007) (nedan kallade de omtvistade föreskrifterna) är förenliga med artikel 101 FEUF. Dessa föreskrifter antogs av organisationen för auktoriserade revisorer, som sedermera ersattes av OTOC, den 18 maj 2007.

Tillämpliga bestämmelser

OTOC:s stadgar

- 3 Artikel 1 i stadgarna för Samfundet för revisorer (nedan kallade OTOC:s stadgar), som återfinns i bilaga I till lagdekret 310/2009 av den 26 oktober 2009, har följande lydelse:

”[OTOC] är en offentligrättslig juridisk person som drivs i form av en förening med obligatoriskt medlemskap och som har till uppgift att tillvarata revisorers yrkesintressen och bevaka alla aspekter av deras verksamhet.”

- 4 I artikel 3.1 i stadgarna föreskrivs följande:

”1. Det åligger samfundet att

- a) utfärda yrkestiteln revisor och tillhörande yrkeslegitimation,
- b) värna yrkeskårens värde och anseende, övervaka efterlevnaden av de etiska och yrkesetiska principerna, samt tillvarata sina medlemmars intressen och rättigheter,

c) främja sina medlemmars förkovran och vidareutbildning samt medverka härtill, bland annat genom att anordna och ta fram program för yrkesutbildning samt anordna kurser och konferenser,

...

n) ingripa disciplinärt mot revisorerna,

o) fastställa principer och regler för etik och för yrkesetik,

...

r) upprätta, organisera och genomföra system för kvalitetskontroll av de tjänster som revisorerna tillhandahåller,

s) utforma, organisera och genomföra ordningar för obligatorisk utbildning för sina medlemmar,

...”

5 Artikel 6 i stadgarna har följande lydelse:

”1. Revisorerna utövar följande verksamhet:

a) planera, organisera och samordna redovisningen för sådana enheter som redovisar eller som är redovisningsskyldiga, varvid de ska följa den officiellt tillämpliga kontoplanen eller, i förekommande fall, gällande redovisningsstandarder med iakttagande av regelverket, gällande redovisningsprinciper och behöriga organs vägledningar i fråga om redovisningsstandarder,

b) ansvara för den tekniska riktigheten i fråga om räkenskaper och skatter beträffande i föregående punkt avsedda enheter,

c) underteckna revisionsberättelsen och skattedeklarationen, tillsammans med den rättsliga företrädaren för de enheter som avses under punkten a ovan, och därigenom gå i god för kvalitén, i enlighet med de villkor som uppställs av samfundet, utan att detta inverkar på de befogenheter och det ansvar som åligger de berörda organen enligt bolags- och skattelagstiftningen,

d) på grundval av det underlag som tillhandahålls av de skattebetalare vars redovisning revisorn ombesörjer, ansvara för kontrollen av kontrolluppgifterna avseende social trygghet och skatt inom området för löneadministration.

2. Det ankommer vidare på revisorena att

a) rådge inom områdena redovisning, skatt och sociala trygghet,

b) företräda den beskattningsbara person vars redovisning revisorn ombesörjer under den administrativa delen av ett skatterättsligt förfarande, i frågor som rör revisorns särskilda behörighet,

c) utföra samtliga sådana uppdrag som åligger revisorer enligt lag, bland annat i egenskap av sakkunnig som utsetts av domstol eller annan offentlig eller privat enhet.

...”

- 6 Enligt artikel 57.1 a i OTOC:s stadgar ska revisorerna följa OTOC:s samtliga regler och genomföra dess samtliga beslut.
- 7 Enligt artikel 59.2 i stadgarna utgör det en disciplinär överträdelse om "en revisor, genom handling eller underlåtenhet, även om det sker av oaktsamhet, åsidosätter sina allmänna eller särskilda skyldigheter enligt ... stadgarna ... eller enligt andra bestämmelser eller beslut som antagits av samfundet".
- 8 Enligt artiklarna 63 och 64 i OTOC:s stadgar är sådana överträdelser belagda med disciplinär påföljd, det vill säga varning, böter, upp till tre års avstängning och uteslutning.

Föreskrifterna om kvalitetskontroll

- 9 Den 30 mars 2004 antog organisationen för revisorer föreskrifterna om kvalitetskontroll (Regulamento do Controlo de Qualidade, *Diário da República*, nr 175, andra serien, av den 27 juli 2004). I artikel 4 i föreskrifterna föreskrivs följande:

"1. Den övergripande granskningen omfattar en kontroll av följande:

...

- e) att, under de två senaste åren, ett snitt på 35 utbildningspoäng har intjänats per år från utbildningar som anordnas av [OTOC] eller som godkänts av [OTOC],

..."

De omtvistade föreskrifterna

- 10 I artikel 3 i de omtvistade föreskrifterna stadgas följande:

"Utbildningar som anordnas av [OTOC]

1. [OTOC] stödjer följande typer av utbildning:

- a) institutionell utbildning;
- b) yrkesutbildning.

2. Den institutionella utbildningen består av utbildningstillfällen som [OTOC] anordnar för sina medlemmar och omfattar högst 16 timmar. Dess syfte är bland annat att informera de yrkesverksamma om lagstiftningsinitiativ, lagändringar samt etiska och yrkesetiska frågor.

3. Yrkesutbildningen består av utbildningstillfällen och vidare utbildning i yrkesrelevanta ämnen och ska uppgå till mer än 16 timmar."

- 11 Enligt artikel 5.1 i dessa föreskrifter kan OTOC tillhandahålla all form av utbildning som krävs för att utöva yrket i fråga. Enligt artikel 5.2 i föreskrifterna får den institutionella utbildningen enbart tillhandahållas av OTOC.
- 12 Enligt artiklarna 6 och 7 i föreskrifterna är det endast högre utbildningsinrättningar och godkända organ som enligt lag ska tillhandahålla utbildningar samt de organ som är registrerade hos OTOC som har rätt att tillhandahålla utbildningar som en del av revisorernas yrkesutbildning.

- 13 De villkor som uppställs i artikel 8.1 i de omtvistade föreskrifterna, vilka måste uppfyllas av utbildningsorgan för att de ska få tillstånd av OTOC att tillhandahålla sådana kurser som ger utbildningspoäng, är följande:
- a) bevisad kapacitet att tillhandahålla utbildningar,
  - b) tillgång till nödvändiga resurser (ekonomiska resurser, material och personal) för att tillhandahålla kvalitetsutbildningar,
  - c) bevisad lämplighet hos medlemmarna i det ifrågavarande organets ledning och hos de ansvariga utbildningsanordnarna,
  - d) bidrag från universitetsprofessorer och/eller personer med erkänd kunskap inom yrket och/eller yrkesverksamma med erkänd kunskap inom områden med koppling till yrkesutövandet”.
- 14 Enligt artikel 9 i dessa föreskrifter ska OTOC fatta beslut att godkänna eller inte godkänna utbildningsorgan som önskar erbjuda utbildningar som ger utbildningspoäng, inom tre månader från det att ansökan därom har ingetts.
- 15 Artiklarna 10–12 i föreskrifterna reglerar förfarandet för godkännande av sådana utbildningar som ger utbildningspoäng och som tillhandahålls av andra organ än OTOC. Beslutet att godkänna eller inte godkänna en utbildning fattas av OTOC.
- 16 Enligt artikel 15.1 i föreskrifterna får en revisor som deltar i en institutionell utbildning eller i en yrkesutbildning som antingen tillhandahålls av OTOC eller som godkänts av OTOC, tillgodoräkna sig ett och ett halvt poäng per utbildningstimme. Enligt artikel 15.2 i föreskrifterna är en revisor skyldig att delta i institutionell utbildning motsvarande tolv poäng per år.
- 17 I artikel 16 i de omtvistade föreskrifterna föreskrivs att de utbildningsorgan som omfattas av artikel 8 i föreskrifterna är skyldiga att erlagga avgifter till OTOC, dels i samband med ansökan om registrering som utbildningsorgan, dels i samband med ansökan om godkännande av varje utbildning som den avser att erbjuda. Enligt artikel 17 i dessa föreskrifter motsvarar avgiften OTOC:s samlade kostnader för detta förfarande, utan att någon beloppsbestämning anges i de omtvistade föreskrifterna.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 18 Under 2006 och 2009 mottog AdC två klagomål riktade mot den obligatoriska fortbildningen för revisorer som OTOC inrättat.
- 19 Under denna period ansökte flera utbildningsorgan om registrering hos OTOC för att anordna yrkesutbildningar för revisorer och betalade en avgift om 200 euro. Under samma period ansökte dessa organ även om att de utbildningar de avsåg att erbjuda skulle godkännas, och betalade för detta en avgift om 100 euro per planerad utbildning.
- 20 Även om OTOC beviljade ansökningarna i de allra flesta fall, framgår det av handlingarna i målet, vilka ingetts till domstolen, att OTOC i vissa fall avslag ansökningarna om godkännande av utbildningar.
- 21 Det fanns vidare två utbildningsorgan som uttryckligen vägrade att ansöka om registrering hos OTOC på den grunden att de omtvistade föreskrifterna innebar en otillbörlig inskränkning i deras frihet att tillhandahålla utbildningar för auktoriserade revisorer.

- 22 Det framgår även av handlingarna i målet att OTOC inte fattat något beslut i en del fall, trots att det gått mer än fem månader sedan ansökan om godkännande ingavs, eller inte gett något svar på en sådan ansökan förrän efter mer än ett år.
- 23 I ett beslut av den 7 maj 2010 (nedan kallat det omtvistade beslutet), fann AdC – efter att ha fastställt att den relevanta marknaden utgörs av obligatorisk fortbildning för revisorer i hela landet – att OTOC hade överträtt artiklarna 101 FEUF och 102 FEUF genom att anta de omtvistade föreskrifterna, och ålade OTOC böter.
- 24 OTOC överklagade beslutet till Tribunal do comércio de Lisboa.
- 25 Tribunal do comércio de Lisboa fann att OTOC hade orsakat en snedvridning av konkurrensen på marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer, dels genom att uppställa krav på att alla revisorer ska uppnå 35 utbildningspoäng i snitt per år under de två senaste åren genom att delta i utbildningar som OTOC antingen anordnat eller godkänt, varav tolv poäng ska härröra från den utbildning som endast OTOC själv får anordna, dels genom att ha beslutanderätt avseende vilka utbildningsorgan som ska ha rätt att anordna en utbildning och vilka utbildningstillfällen som ger utbildningspoäng. Domstolen fann även att de omtvistade föreskrifterna kunde hindra handeln mellan medlemsstaterna.
- 26 Vidare fann Tribunal do comércio de Lisboa att argumentet att konkurrensbegränsningen som föreskrifterna gav upphov till var nödvändig för att säkerställa att revisorsyrket utövas på ett effektivt sätt, inte kunde godtas.
- 27 Slutligen ansåg Tribunal do comércio de Lisboa att OTOC inte hade missbrukat sin dominerande ställning på den relevanta marknaden. Domstolen upphävde därför det överklagade beslutet på den punkten.
- 28 OTOC överklagade tribunal do comércio de Lisboas avgörande till den hänskjutande domstolen och gjorde gällande att den direkt genom lag har anförtrotts en uppgift som faller inom den offentliga förvaltningen, vilken består i att stödja och vara delaktig i sina medlemmars utbildning. Dess utbildningsverksamhet är därför inte av ekonomisk art och faller därmed utanför tillämpningsområdet för artikel 101 FEUF. Under alla omständigheter är bestämmelsen inte tillämplig i målet, med hänsyn till domstolens dom av den 19 februari 2002 i mål C-309/99, Wouters m.fl. (REG 2002, s. I-1577), punkt 97 och följande punkter, eftersom de eventuella konkurrensbegränsande effekterna av OTOC:s beteende var motiverade för att säkerställa att revisorsyrket utövas på ett effektivt sätt. Vidare bidrar de omtvistade föreskrifterna till en förbättring av utbudet, distributionen och främjandet av tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande och tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av förtjänsten, på sätt som avses i artikel 101.3 FEUF. Att inrätta en ordning för obligatorisk fortbildning för revisorer utgör en sådan tjänst av allmänt ekonomiskt intresse som avses i artikel 106.2 FEUF.
- 29 Mot denna bakgrund beslutade Tribunal da Relação de Lisboa att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:
- ”1) Ska ett organ som OTOC i sin helhet anses vara en företagssammanslutning vid tillämpningen av de gemenskapsrättsliga konkurrensreglerna (utbildningsmarknaden)? Om så är fallet, ska [artikel] 101.2 FEUF tolkas så, att dessa regler även är tillämpliga på ett organ som, liksom OTOC, i enlighet med lagstadgade krav antar generellt tillämpliga bindande bestämmelser rörande obligatorisk fortbildning för revisorer i syfte att tillförsäkra medborgarna tillförlitliga tjänster av hög kvalitet?
- 2) Om ett organ som OTOC har en lagstadgad skyldighet att inrätta ett system för obligatorisk fortbildning för sina medlemmar, kan då [artikel] 101 FEUF tolkas så, att den gör det möjligt att ifrågasätta införandet, genom OTOC och genom de föreskrifter som ligger till grund för systemets

inrättande, av ett utbildningssystem som ska finnas enligt lag, såvida systemet endast uppfyller de lagstadgade kraven? Eller är det i stället så att denna fråga inte faller inom tillämpningsområdet för artikel 101 FEUF utan ska prövas mot bakgrund av ... artikel 56 FEUF och följande artiklar?

- 3) Mot bakgrund av att domen i [det ovannämnda] målet Wouters [m.fl.] – och andra liknande domar – handlade om bestämmelser som inverkade på den ekonomiska verksamhet som medlemmarna i det berörda yrkessamfundet bedrev, utgör ... artiklarna 101 FEUF och 102 FEUF hinder för bestämmelser om fortbildning för revisorer som inte har någon direkt inverkan på deras ekonomiska verksamhet?
- 4) Mot bakgrund av unionens konkurrensregler (rörande utbildningsmarknaden), får ett yrkessamfund kräva att medlemmarna genomgår en viss fortbildning som endast detta samfund tillhandahåller för att de ska få utöva yrket i fråga?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Frågorna 1–3

Inledande anmärkningar

- 30 Det framgår av handlingarna i målet att AdC, i det omtvistade beslutet, fann att OTOC hade överträtt såväl artikel 101 FEUF som artikel 102 FEUF genom att anta de omtvistade föreskrifterna. Detta beslut upphävdes emellertid därefter av Tribunal do comércio de Lisboa, i den mån som AdC hade konstaterat en överträdelse av artikel 102 FEUF. Vid den hänskjutande domstolen har OTOC yrkat att Tribunal do comércio de Lisboas avgörande ska upphävas endast i den del det häri fastställs att artikel 101 FEUF har överträtts.
- 31 Med beaktande av tvisten i det nationella målet finner domstolen att det är uppenbart att den begärda tolkningen av artikel 56 FEUF och följande artiklar samt av artikel 102 FEUF, inte har något samband med saken i målet vid den nationella domstolen och saknar relevans för utgången i nämnda mål. För det första behandlas frågan huruvida de omtvistade föreskrifterna är förenliga med artikel 56 FEUF och följande artiklar inte i det omtvistade beslutet. För det andra har den delen av avgörandet från Tribunal do comércio de Lisboa där det omtvistade beslutet upphävs i den del det däri konstateras föreligga en överträdelse av artikel 102 FEUF inte överklagats till den hänskjutande domstolen.
- 32 Till följd härav finner domstolen att frågorna 1–3 enbart får anses avse en tolkning av artikel 101.1 FEUF.

Prövning av de hänskjutna frågorna

- 33 Den hänskjutande domstolen har ställt frågorna 1–3, vilka ska prövas gemensamt inom de ramar som angetts i punkten 32 ovan, för att få klarhet i huruvida sådana föreskrifter som dem som avses i det nationella målet, vilka antagits av ett sådant yrkessamfund som OTOC, ska anses vara ett beslut av en företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF. Den hänskjutande domstolen vill bland annat få klarhet i huruvida tillämpningen av artikel 101 FEUF påverkas dels av omständigheten att OTOC är skyldigt enligt lag att anta generell tillämpliga bindande bestämmelser för att införa en ordning för obligatorisk fortbildning för sina medlemmar i syfte att tillförsäkra medborgarna tillförlitliga tjänster av hög kvalitet, dels av omständigheten att dessa regler inte har någon direkt inverkan på revisorernas ekonomiska verksamhet.

- 34 För att avgöra huruvida sådana bestämmelser som de omtvistade föreskrifterna ska anses vara ett beslut av en företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF, ska domstolen inledningsvis pröva huruvida revisorer utgör företag i den mening som avses i de unionsrättsliga konkurrensreglerna.
- 35 Enligt fast rättspraxis omfattar inom konkurrensrätten begreppet företag varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och oavsett hur den finansieras (se, bland annat, domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkt 46 och där angiven rättspraxis).
- 36 Det framgår likaså av fast rättspraxis att all verksamhet som består i att erbjuda varor eller tjänster på en viss marknad utgör ekonomisk verksamhet (se, bland annat, domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkt 47 och där angiven rättspraxis).
- 37 I förevarande fall framgår det av handlingarna i målet att de auktoriserade revisorerna mot ersättning erbjuder redovisningstjänster, som enligt artikel 6 i OTOC:s stadgar bland annat består av att planera, organisera och samordna enheters redovisning, underteckna deras revisionsberättelse och skattedeklaration, att rådge inom områdena redovisning, skatt och social trygghet, samt att företräda den beskattningsbara person vars redovisning revisorn ombesörjer under den administrativa delen av ett skatterättsligt förfarande. Vidare är det utrett att revisorer, som är medlemmar som utövar fria yrken, står de ekonomiska riskerna som sådan verksamhet är förenad med, eftersom det är revisorn själv som får stå för det underskott som uppkommer i en situation där utgifterna överstiger inkomsterna.
- 38 Under dessa omständigheter ska revisorerna, med beaktande av hur deras yrke är reglerat i Portugal, anses utöva ekonomisk verksamhet, och de utgör följaktligen företag i den mening som avses i artikel 101 FEUF. Denna slutsats ändras inte av att de tjänster de tillhandahåller är av komplex och teknisk karaktär eller av det förhållandet att utövandet av yrket är reglerat (se, analogt, domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkt 49).
- 39 Vidare ska domstolen pröva huruvida ett yrkessamfund som OTOC ska betraktas som en företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF, när den antar föreskrifter såsom de omtvistade föreskrifterna, eller om den tvärtom ska betraktas som en offentlig myndighet.
- 40 Enligt domstolens praxis omfattas verksamhet som genom sin art, sitt syfte och de regler den är underkastad inte är av ekonomisk art eller som har samband med myndighetsutövning inte av konkurrensbestämmelserna i EUF-fördraget (se, bland annat, domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkt 57 och där angiven rättspraxis).
- 41 Sådana föreskrifter som de ifrågavarande kan emellertid för det första inte anses vara av icke-ekonomisk art.
- 42 Det är härvid utrett dels att OTOC erbjuder egna utbildningar för revisorer, dels att andra företag som önskar erbjuda sådana utbildningar är underkastade regler som framgår i de omtvistade föreskrifterna. Följaktligen får föreskrifter av detta slag en direkt inverkan på handeln på marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer.
- 43 Vidare är kravet på revisorerna att fortbilda sig i enlighet med bestämmelserna i dessa föreskrifter starkt kopplat till utövandet av deras yrke, vilket den polska regeringen och Europeiska kommissionen har anfört. Om kravet inte uppfylls kan detta nämligen leda till disciplinära åtgärder, enligt artiklarna 57.1 a, 59.2, 63 och 64 i OTOC:s stadgar, exempelvis upp till tre års avstängning eller uteslutning ur yrkessamfundet.

- 44 För det fall det skulle antas att dessa föreskrifter inte hade någon direkt inverkan på revisorernas egna ekonomiska verksamhet, vilket den hänskjutande domstolen verkar antyda i den tredje tolkningsfrågan, är detta inte en sådan omständighet som i sig leder till att en företagssammanslutnings beslut faller utanför tillämpningsområdet för artikel 101 FEUF.
- 45 Ett sådant beslut kan nämligen hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen enligt artikel 101 FEUF, inte enbart på den marknad där ett yrkessamfundets medlemmar utövar sin verksamhet, men även på en annan marknad, där yrkessamfundet självt utövar ekonomisk verksamhet.
- 46 För det andra är det så att när ett yrkessamfund som OTOC utfärdar sådana bestämmelser som de omtvistade föreskrifterna utför det inte uppgifter som har samband med myndighetsutövning, utan agerar snarare i egenskap av organisation med ansvar för regleringen av ett yrke, vars utövande för övrigt utgör ekonomisk verksamhet.
- 47 Det är nämligen otvistigt att OTOC:s ledning uteslutande består av OTOC:s medlemmar. Vidare ingriper de nationella myndigheterna aldrig i hur medlemmarna i ledningen utses.
- 48 Det saknar härvid betydelse att OTOC regleras genom offentligrättsliga bestämmelser. Enligt dess lydelse ska nämligen artikel 101 FEUF tillämpas på avtal mellan företag och på beslut av företagssammanslutningar. Den rättsliga ram inom vilken sådana avtal ingås och sådana beslut fattas samt den rättsliga beteckningen på denna ram i olika nationella rättsordningar saknar således inverkan på tillämpligheten av de unionsrättsliga konkurrensreglerna, och i synnerhet av artikel 101 FEUF (domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkt 66 och där angiven rättspraxis).
- 49 Den normgivningsmakt som tillfaller OTOC är inte kopplad till villkor eller kriterier som detta yrkessamfund har att beakta vid antagandet av sådana bestämmelser såsom de omtvistade föreskrifterna. Av artikel 3.1 c och 3.1 s i OTOC:s stadgar framgår endast att dess uppgifter består i att "främja sina medlemmars förkovran och vidareutbildning samt [att] medverka härtill bland annat genom att anordna och ta fram program för yrkesutbildning samt anordna kurser och konferenser" och att "utforma, organisera och genomföra ordningar för obligatorisk utbildning för sina medlemmar".
- 50 Dessa bestämmelser lämnar alltså ett stort utrymme åt OTOC för skönsmässig bedömning vad gäller de principer, villkor och former som ska gälla för revisorernas obligatoriska fortbildning.
- 51 I synnerhet ger OTOC:s stadgar inte OTOC ensamrätt att anordna utbildningar för revisorer och föreskriver inte vilka villkor som ska gälla för att andra utbildningsorgan ska få tillgång till marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer. De regler som styr dessa frågor återfinns däremot i de omtvistade föreskrifterna.
- 52 Det är vidare utrett att OTOC antog dessa föreskrifter utan någon statlig medverkan.
- 53 Dessa överväganden ändras inte av den omständighet som framställdes av den hänskjutande domstolen i den andra tolkningsfrågan, att OTOC enligt lag är skyldigt att inrätta ett system för obligatorisk fortbildning för sina medlemmar.
- 54 Det är visserligen så att när en medlemsstat ger en yrkesorganisation befogenhet att utfärda föreskrifter, varvid den definierar de villkor av allmänt intresse och de grundläggande principer som föreskrifterna ska uppfylla och behåller sin möjlighet att i sista hand själv anta sådana föreskrifter, är de föreskrifter som yrkesorganisationen utfärdar alltså av offentlig art, och omfattas inte av fördragets bestämmelser för företag (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkt 68).

- 55 I det nationella målet förefaller detta dock inte vara fallet, vilket framgår av punkterna 49–52 i denna dom.
- 56 Under dessa omständigheter kan de av det ifrågavarande yrkessamfundet antagna reglerna för tillgodoräknande av utbildningspoäng endast tillskrivas yrkessamfundet självt.
- 57 Sökanden har visserligen, i det nationella målet, gjort gällande att OTOC inte har något vinstsyfte. Domstolen konstaterar dock att detta, när det gäller tillämpligheten av artikel 101 FEUF, inte utgör hinder för att den enhet som agerar på marknaden ska anses vara ett företag, då tillhandahållandet av motsvarande tjänster sker i konkurrens med andra aktörer, vars verksamhet bedrivs i vinstsyfte (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 10 januari 2006 i mål C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze m.fl., REG 2006, s. I-289, punkterna 122 och 123, och av den 1 juli 2008 i mål C-49/07, MOTOE, REG 2008, s. I-4863, punkt 27).
- 58 Så är precis fallet i det nationella målet. Det framgår nämligen av handlingarna i målet att OTOC erbjuder yrkesutbildningar för revisorer i konkurrens med andra utbildningsorgan, vars verksamhet bedrivs i vinstsyfte.
- 59 Mot bakgrund av föregående överväganden finner domstolen att frågorna 1–3 ska besvaras på följande sätt:
- Sådana bestämmelser som de omtvistade föreskrifterna, vilka antagits av ett sådant yrkessamfund som OTOC, ska anses vara ett beslut av en företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF.
  - Den omständigheten att ett sådant yrkessamfund som OTOC enligt lag är skyldigt att inrätta ett system för obligatorisk fortbildning för sina medlemmar leder inte till att de bestämmelser som yrkessamfundet har beslutat faller utanför tillämpningsområdet för artikel 101 FEUF, i den mån som dessa bestämmelser endast kan tillskrivas yrkessamfundet självt.
  - Den omständigheten att dessa bestämmelser inte har någon direkt inverkan på yrkessamfundets medlemmars ekonomiska verksamhet påverkar inte tillämpningen av artikel 101 FEUF, eftersom den överträdelse som läggs yrkessamfundet till last avser en marknad där yrkessamfundet självt utövar ekonomisk verksamhet.

Den fjärde frågan

- 60 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fjärde fråga för att få klarhet i huruvida de unionsrättsliga konkurrensreglerna utgör hinder för att ett yrkessamfund kräver att dess medlemmar genomgår en fortbildning som samfundet är ensam om att anordna, under sådana förutsättningar som föreligger i det nationella målet.
- 61 Den portugisiska regeringen har anfört att överträdelsen av artikel 101 FEUF som konstaterats i det överklagade beslutet och som utgör tvistefråga i det nationella målet inte enbart består av kravet på OTOC:s medlemmar att genomgå en utbildning som endast OTOC erbjuder.
- 62 Det förefaller framgå av handlingarna i målet, särskilt av det överklagade beslutet och tribunal do comércio de Lisboas beslut, och av vad OTOC och den portugisiska regeringen angav under förhandlingen vid domstolen, att den överträdelse av artikel 101 FEUF som lagts OTOC till last består i att antagandet av de omtvistade föreskrifterna, till följd av vilka marknaden för revisorers obligatoriska fortbildning har uppdelats på ett onaturligt sätt, genom att en tredjedel av denna marknad förbehållits OTOC och genom att diskriminerande villkor uppställts på den resterande delen av marknaden, till nackdel för yrkessamfundets konkurrenter.

- 63 Det följer av artikel 101.1 FEUF att alla beslut av företagssammanslutningar som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den inre marknaden är oförenliga med den inre marknaden.
- 64 Domstolen ska därför pröva huruvida dessa förutsättningar är uppfyllda i det nationella målet.
- 65 Det framgår av fast rättspraxis att för att ett beslut, ett avtal eller ett förfarande ska anses kunna påverka handeln mellan medlemsstater krävs att det med tillräcklig grad av sannolikhet, på grundval av en rad objektiva, rättsliga eller faktiska, omständigheter, kan förutses att beslutet, avtalet eller förfarandet direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt inverkar på handelsflödet mellan medlemsstater, på ett sådant sätt att det kan komma att hindra förverkligandet av en inre marknad mellan medlemsstaterna. Denna inverkan får inte heller vara obetydlig (se, bland annat, domstolens dom av den 23 november 2006 i mål C-238/05, *Asnef-Equifax och Administración del Estado*, REG 2006, s. I-11125, punkt 34 och där angiven rättspraxis).
- 66 Eftersom sådana bestämmelser som de omtvistade föreskrifterna berör den aktuella medlemsstatens hela territorium, kan de påverka handeln mellan medlemsstaterna i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF (se, analogt, bland annat domstolens dom av den 5 december 2006 i de förenade målen C-94/04 och C-202/04, *Cipolla m.fl.*, REG 2006, s. I-11421, punkt 45 och där angiven rättspraxis).
- 67 Villkoren för att få tillträde till marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer, vilka uppställs i de omtvistade föreskrifterna, förefaller emellertid, mot bakgrund av övervägandena i punkterna 73–92 i denna dom, kunna ha en inte oansenlig betydelse för de företag som är etablerade i andra medlemsstater än Republiken Portugal när de ska avgöra om de ska bedriva verksamhet i Portugal eller inte.
- 68 Vad beträffar frågan huruvida sådana bestämmelser som de omtvistade föreskrifterna har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den inre marknaden, ska det framhållas att syftet med dessa föreskrifter, vilket framgår av beslutet om hänskjutande, är att säkerställa att revisorernas tjänster håller en hög kvalitet genom att ett system för obligatorisk fortbildning inrättas.
- 69 Om det således antas att dessa föreskrifter inte har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen, finns det skäl att undersöka vilken inverkan de har på konkurrensen inom den inre marknaden.
- 70 Enligt fast rättspraxis krävs, vid bedömningen av huruvida ett beslut av en företagssammanslutning har en sådan verkan som avses i artikel 101 FEUF, att hänsyn tas till det konkreta sammanhang i vilket det ingår, bland annat det ekonomiska och rättsliga sammanhang i vilket de berörda företagen är verksamma, de aktuella produkternas eller tjänsternas beskaffenhet samt strukturen och de faktiska villkoren på den relevanta marknaden eller de relevanta marknaderna (se, bland annat, domen i det ovannämnda målet *Asnef-Equifax och Administración del Estado*, punkt 49).
- 71 Bedömningen enligt artikel 101.1 FEUF ska inte begränsas till endast de faktiska verkningarna utan även omfatta det aktuella beslutets potentiella inverkan på konkurrensen inom den inre marknaden (domen i det ovannämnda målet *Asnef-Equifax och Administración del Estado*, punkt 50 och där angiven rättspraxis).
- 72 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida de omtvistade föreskrifterna får eller riskerar att få skadliga effekter för konkurrensen inom den inre marknaden. Det ankommer emellertid på EU-domstolen att tillhandahålla den hänskjutande domstolen de uppgifter om

unionsrättens tolkning som denna kan behöva för att göra denna prövning (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 13 oktober 2011 i mål C-439/09, Pierre Fabre Dermo-Cosmétique, REU 2011, s. I-9419, punkt 42).

- 73 Den hänskjutande domstolen ska i detta avseende först ta hänsyn till strukturen av marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer, såsom den framgår av dessa föreskrifter.
- 74 Det ska framhållas att dessa föreskrifter omfattar två typer av utbildningar – en så kallad institutionell utbildning och en så kallad yrkesutbildning – vilka skiljer sig åt i fråga om deras föremål, vilka organ som har rätt att anordna dessa och omfattningen av den utbildning som kan erbjudas.
- 75 Vad för det första beträffar den institutionella utbildningens föremål, såsom det har definierats i artikel 3.2 i de omtvistade föreskrifterna, ska det framhållas att detta omfattar att informera revisorerna inte bara om yrkesetiska frågor, utan även om ”lagstiftningsinitiativ och lagändringar”. Det är emellertid inte uteslutet att rättsutvecklingen i relevanta delar även ingår som en del av yrkesutbildningen, vilken – i enlighet med artikel 3.3 i föreskrifterna – består av ”utbildningstillfällen och vidare utbildning i yrkesrelevanta ämnen”. Vidare följer det av artikel 15.1 i föreskrifterna att för samtliga utbildningar – såväl institutionella utbildningar som yrkesutbildningar, under förutsättning att de anordnas av OTOC eller är godkända av OTOC – kan revisorerna tillgodoräkna sig ett och ett halvt utbildningspoäng per timme.
- 76 Dessa uppgifter skulle kunna visa att de två utbildningstyperna, i vart fall till viss del, är utbytbara, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.
- 77 Om så är fallet saknas fog för den uppdelning som görs i de omtvistade föreskrifterna mellan den institutionella utbildningen och yrkesutbildningen på grundval av utbildningens föremål. Det ska härvid erinras om att det framgår av punkt 7 i kommissionens tillkännagivande om definitionen av relevant marknad i gemenskapens konkurrenslagstiftning (EGT C 372, 1997, s. 5), att produktmarknaden som ska tas i beaktande omfattar alla varor eller tjänster som på grund av sina egenskaper, sitt pris och den tilltänkta användningen av konsumenterna betraktas som utbytbara.
- 78 För det andra leder uppdelningen i de omtvistade föreskrifterna av marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer till att det utses organ som har rätt att tillhandahålla båda utbildningstyperna. Det framgår härvid av artikel 5.2 i föreskrifterna att den institutionella utbildningen endast får tillhandahållas av OTOC. Utav de 35 utbildningspoäng som revisorerna i genomsnitt måste uppnå per år under de två senaste åren, enligt artikel 4.1 e i föreskrifterna om kvalitetskontroll, ska tolv utbildningspoäng dessutom nödvändigtvis härröra från den institutionella utbildningen, i enlighet med artikel 15.2 i de omtvistade föreskrifterna.
- 79 Följaktligen förbehålls OTOC genom dessa föreskrifter en icke oansenlig andel av marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer.
- 80 För det tredje skiljer sig dessa utbildningstyper i fråga om omfattningen av de erbjudna utbildningstillfällena. Det föreskrivs i artikel 3.2 och 3.3 i föreskrifterna att den institutionella utbildningen omfattar högst 16 timmar, medan yrkesutbildningen ska omfatta mer än 16 timmar.
- 81 Detta förhållande kan få som konsekvens, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva, att andra utbildningsorgan än OTOC, som vill erbjuda ett mindre omfattande utbildningsprogram, är förhindrade att göra så.
- 82 En sådan regel förefaller leda till en snedvridning av konkurrensen på marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer, genom att påverka det naturliga samspelet mellan utbud och efterfrågan.

- 83 För det fjärde uppställs ett oundgängligt krav i de omtvistade föreskrifterna på revisorerna att uppnå minst tolv utbildningspoäng per år från institutionell utbildning, medan något motsvarande krav inte uppställs avseende yrkesutbildning. Liksom den portugisiska regeringen har gjort gällande följer härav att revisorerna kan välja att tjäna in de återstående 23 utbildningspoängen antingen från yrkesutbildning eller från institutionell utbildning. Även detta förhållande skulle kunna innebära en konkurrensfördel för de institutionella utbildningar som OTOC anordnar – bland annat mot bakgrund av att de är av kortare varaktighet, såsom angetts i punkterna 80 och 81 i denna dom – vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.
- 84 Den hänskjutande domstolen har därefter att pröva villkoren för andra utbildningsorgan än OTOC för att få tillgång till marknaden i fråga.
- 85 Det ska härvid påpekas att de utbildningsorgan – med undantag för högre utbildningsinrättningar och organ som enligt lag har godkänts för att anordna utbildningar – som vill tillhandahålla utbildningar som ger utbildningspoäng dessförinnan måste ansöka om godkännande hos OTOC. Det ankommer, i enlighet med artikel 9 i de omtvistade föreskrifterna, på OTOC:s ledning att antingen godkänna eller avslå en registreringsansökan.
- 86 Härutöver måste de organ som vill att de utbildningsåtgärder som de önskar anordna ska ge utbildningspoäng, enligt artikel 12 i dessa föreskrifter, inge en ansökan till OTOC om godkännande för varje utbildning. Denna ansökan ska inges senast tre månader innan utbildningen i fråga ska börja och ska innehålla vissa uppgifter, såsom utbildningsavgiften och ett detaljerat program för utbildningen i fråga. Sökanden är även skyldig att erlägga en avgift för varje planerad utbildning, vilken tillfaller OTOC. Beslutet om godkännande eller avslag ska fattas av yrkessamfundets ledning.
- 87 Det är vidare utrett dels att OTOC även tillhandahåller yrkesutbildning i konkurrens med andra utbildningsorgan, dels att den yrkesutbildning som OTOC tillhandahåller inte kräver något godkännande.
- 88 I fördraget föreskrivs ett system enligt vilket det inte ska ske någon snedvridning av konkurrensen. Detta kan endast säkerställas om de olika ekonomiska aktörerna kan tillförsäkras lika möjligheter (domen i det ovannämnda målet MOTOE, punkt 51).
- 89 De omständigheter som framgår av punkterna 85–87 i denna dom skulle kunna leda till att de omtvistade föreskrifterna inte säkerställer lika möjligheter för olika ekonomiska aktörer.
- 90 För det första är nämligen de villkor som utbildningsorganen måste uppfylla för att registrera sig hos OTOC och få godkännande för en yrkesutbildning, vilka uppställs i artiklarna 8 respektive 12 i de omtvistade föreskrifterna, formulerade på ett allmänt hållt sätt.
- 91 Sådana bestämmelser, enligt vilka en juridisk person som OTOC ges befogenhet att ensidigt avgöra ansökningarna om registrering och godkännande som ingetts av utbildningsorganisationerna, utan att denna befogenhet enligt bestämmelserna omgärdas av några begränsningar, några skyldigheter eller någon kontroll, kan leda till att den juridiska person som besitter denna befogenhet snedvrider konkurrensen genom att gynna de utbildningar som den själv anordnar (se, analogt, domen i det ovannämnda målet MOTOE, punkt 52).
- 92 För det andra är det möjligt att det sätt på vilket förfarandet för godkännande är utformat, enligt de omtvistade föreskrifterna, begränsar utbudet av utbildningar som erbjuds av andra organ än OTOC. Kravet på att ansöka om godkännande på förhand för varje planerad utbildning, tre månader före utbildningens början, kan vara till nackdel för OTOC:s konkurrenter, i och med att detta förfarande förhindrar dem från att omedelbart erbjuda poänggivande utbildningar i aktuella ämnen, samtidigt som det krävs att de anger detaljerade uppgifter om varje planerad utbildning.

- 93 Alla beslut av företagssammanslutningar som kan begränsa parternas handlingsfrihet omfattas emellertid inte nödvändigtvis av förbudet i artikel 101.1 FEUF. Vid tillämpningen av denna bestämmelse i ett enskilt fall är det nämligen nödvändigt att beakta det allmänna sammanhang i vilket det ifrågakvarande beslutet har fattats eller för vilket det medför verkningar, och mer specifikt dess syften (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkt 97).
- 94 I förevarande mål framgår det av beslutet om hänskjutande och punkten 68 ovan att syftet med de nämnda föreskrifterna är att säkerställa att revisorernas tjänster håller hög kvalitet.
- 95 I den mån som det genom föreskrifterna inrättas ett system för obligatorisk fortbildning för revisorer, vilket kan ge en nödvändig garanti för förkovran och fortlöpande yrkesutbildning och således bidrar till god förvaltning inom redovisnings- och skatteområdet, medverkar föreskrifterna till att detta mål uppnås.
- 96 Det ska härefter undersökas huruvida de begränsningar som följer av de omtvistade föreskrifterna rimligen kan anses vara nödvändiga för att säkerställa en hög kvalitet på de tjänster som revisorerna erbjuder och huruvida dessa följer anses gå utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa att detta mål uppnås (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet *Wouters m.fl.*, punkterna 97, 107 och 109).
- 97 Det ska härvid framhållas att begränsningarna av konkurrensen som kan följa av dessa bestämmelser, vilket framgår av punkterna 73–92 ovan, i huvudsak består i att konkurrensen sätts ur spel för en väsentlig del av den relevanta marknaden och att diskriminerande villkor uppställs på den resterande delen av marknaden.
- 98 Att konkurrensen sätts ur spel beträffande utbildningar som är kortare än 16 timmar kan emellertid inte i något fall anses vara nödvändigt för att säkerställa en hög kvalitet på de tjänster som revisorerna erbjuder.
- 99 Vad gäller villkoren för att få tillträde till marknaden för obligatorisk fortbildning för revisorer, skulle syftet att säkerställa en hög kvalitet på de tjänster som revisorerna erbjuder kunna nås genom ett kontrollsystem som grundar sig på kriterier som är klart avgränsade, öppet redovisade, icke-diskriminerande, kontrollerbara och som kan säkerställa lika tillgång för utbildningsorganen till den relevanta marknaden.
- 100 Följaktligen får sådana begränsningar anses gå utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa en hög kvalitet på de tjänster som revisorerna erbjuder.
- 101 Klaganden i det nationella målet har gjort gällande att de omtvistade föreskrifterna under alla omständigheter omfattas av undantaget i artikel 101.3 FEUF eller faller inom tillämpningsområdet för artikel 106.2 FEUF.
- 102 Domstolen erinrar härvid om att för att undantaget i artikel 101.3 FEUF ska bli tillämpligt måste fyra kumulativa villkor vara uppfyllda. För det första måste beslutet i fråga bidra till att förbättra produktionen eller distributionen av de aktuella varorna eller tjänsterna eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande. För det andra måste användarna tillförsäkras en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås. För det tredje får beslutet inte ålägga de berörda företagen begränsningar som inte är nödvändiga. Slutligen får beslutet inte ge dessa företag möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av varorna eller tjänsterna i fråga (se domen i det ovannämnda målet *Asnef-Equifax och Administración del Estado*, punkt 65).

- 103 För det första kan de omtvistade föreskrifterna göra det möjligt för OTOC att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av de utbildningstjänster som riktas mot revisorer, såsom framhållits i punkt 97 i denna dom. För det andra, såsom angetts i punkterna 98–100 ovan, kan de begränsningar som föreskrifterna innebär inte anses vara nödvändiga. Mot denna bakgrund är artikel 101.3 FEUF inte tillämplig i en sådan situation som den som föreligger i det nationella målet.
- 104 Vad gäller den åberopade artikel 106.2 FEUF, ska det erinras om att det följer av denna bestämmelse att företag som anförtrotts att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse ska vara underkastade konkurrensreglerna, i den mån tillämpningen av dessa regler inte rättsligt eller i praktiken hindrar att de särskilda uppgifter som tilldelats dem fullgörs.
- 105 Det ska härvid konstateras att det inte framgår, vare sig av de handlingar som den nationella domstolen har tillställt domstolen eller av de yttranden som inkommit till domstolen, att revisorernas obligatoriska fortbildning har ett allmänt ekonomiskt intresse av särskild karaktär i jämförelse med annan ekonomisk verksamhet eller att, om så vore fallet, tillämpningen av fördragets regler, särskilt de som avser konkurrens och fri rörlighet, skulle hindra fullgörandet av en sådan uppgift (se, analogt, domstolens dom av den 10 december 1991 i mål C-179/90, *Merci convenzionali porto di Genova SpA*, REG 1991, s. I-5889, punkt 27, svensk specialutgåva, volym 11, s. I-507).
- 106 Det är under alla omständigheter så att de företag som omfattas av artikel 106.2 FEUF kan åberopa denna bestämmelse för att rättfärdiga en åtgärd som är oförenlig med artikel 101 FEUF endast om det är nödvändigt att begränsa, eller rentav undanröja, konkurrensen för att säkerställa fullgörandet av de särskilda uppgifter som de tilldelats (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 25 juni 1998 i mål C-203/96, *Dusseldorp m.fl.*, REG 1998, s. I-4075, punkt 65, av den 19 maj 1993 i mål C-320/91, *Corbeau*, REG 1993, s. I-2533, punkt 14, svensk specialutgåva, tillägg, s. 77, och av den 27 april 1994 i mål C-393/92, *Commune d'Almelo m.fl.*, s. I-1477, punkt 46, svensk specialutgåva, volym 15, s. I-89).
- 107 Mot bakgrund av vad som angetts i punkterna 98–100 i denna dom, finner domstolen att de konkurrensbegränsningar som de omtvistade föreskrifterna innebär får anses gå utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa utförandet av OTOC:s särskilda uppdrag, varför artikel 106.2 FEUF inte är tillämplig.
- 108 Med beaktande av samtliga överväganden ovan ska den fjärde frågan besvaras enligt följande. Bestämmelser såsom de omtvistade föreskrifterna, varigenom det inrättas ett system för obligatorisk fortbildning för revisorer för att säkerställa en hög kvalitet på de tjänster som revisorerna erbjuder och vilka antagits av ett yrkessamfund som OTOC, utgör en sådan konkurrensbegränsning som är förbjuden enligt artikel 101 FEUF, såvida bestämmelserna sätter konkurrensen ur spel för en väsentlig del av den relevanta marknaden, till fördel för yrkessamfundet, och uppställer diskriminerande villkor på den resterande delen av marknaden, till nackdel för yrkessamfundets konkurrenter, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.

Rättegångskostnader

- 109 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

- 1) **Sådana bestämmelser som de omtvistade föreskrifterna, vilka antagits av ett sådant yrkessamfund som Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (samfundet för revisorer), ska anses vara ett beslut av en företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF.**

Den omständigheten att ett sådant yrkessamfund som Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas enligt lag är skyldigt att inrätta ett system för obligatorisk fortbildning för sina medlemmar leder inte till att de bestämmelser som yrkessamfundet har beslutat faller utanför tillämpningsområdet för artikel 101 FEUF, i den mån som dessa bestämmelser endast kan tillskrivas yrkessamfundet självt.

Den omständigheten att dessa bestämmelser inte har någon direkt inverkan på yrkessamfundets medlemmars ekonomiska verksamhet påverkar inte tillämpningen av artikel 101 FEUF, eftersom den överträdelse som läggs yrkessamfundet till last avser en marknad där yrkessamfundet självt utövar ekonomisk verksamhet.

- 2) **Bestämmelser såsom föreskrifterna om utbildningspoäng, varigenom det inrättas ett system för obligatorisk fortbildning för revisorer för att säkerställa en hög kvalitet på de tjänster som revisorerna erbjuder och vilka antagits av ett yrkessamfund som Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas, utgör en sådan konkurrensbegränsning som är förbjuden enligt artikel 101 FEUF, såvida bestämmelserna sätter konkurrensen ur spel för en väsentlig del av den relevanta marknaden, till fördel för yrkessamfundet, och uppställer diskriminerande villkor på den resterande delen av marknaden, till nackdel för yrkessamfundets konkurrenter, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.**

Underskrifter